

Om het oorspronkelijke karakter van het verhaal te bewaren, heeft de redactie slechts af en toe iets vanwege de leesbaarheid gewijzigd in onderstaand verhaal van de Gendtenaar Frans Hendriks. Frans is geboren en getogen in Gendt in het buurtschap Flieren aan de Broeksestraat. Het gezin Hendriks bestond uit vader Arnoldus, moeder Hendrina Hendriks-Joosten en hun zonen Theo, Frans en Jan. Na Frans' huwelijk met Maria Opgenoort heeft hij met zijn gezin bij, en later na het overlijden van zijn ouders in, het ouderlijk huis gewoond. De Tweede Wereldoorlog heeft veel indruk op hem gemaakt; dat kwam duidelijk naar voren als je in gesprek kwam met Frans. Uren kon hij erover vertellen. Hij las ook veel boeken over de Tweede Wereldoorlog. Lange tijd heeft hij ondergedoken gezeten met een aantal vrienden. Frans is op 22 januari 2002 overleden. Hier volgt zijn verhaal.

Een verhaal uit de Tweede Wereldoorlog

Op de vlucht

Omstreeks juli 1943 moesten wij naar Duitsland (Arbeitseinsatz). Allemaal jongens van het geboortjaar 1923. Alleen al uit Gendt circa 30 jongens. Dat ging per trein naar Soest 'n stad in Westfalen. Daar werden we ingedeeld om tewerkgesteld te worden. Jan de Haar, G. Kerkman, H. Kerkman, J. Janssen en ik, allemaal uit

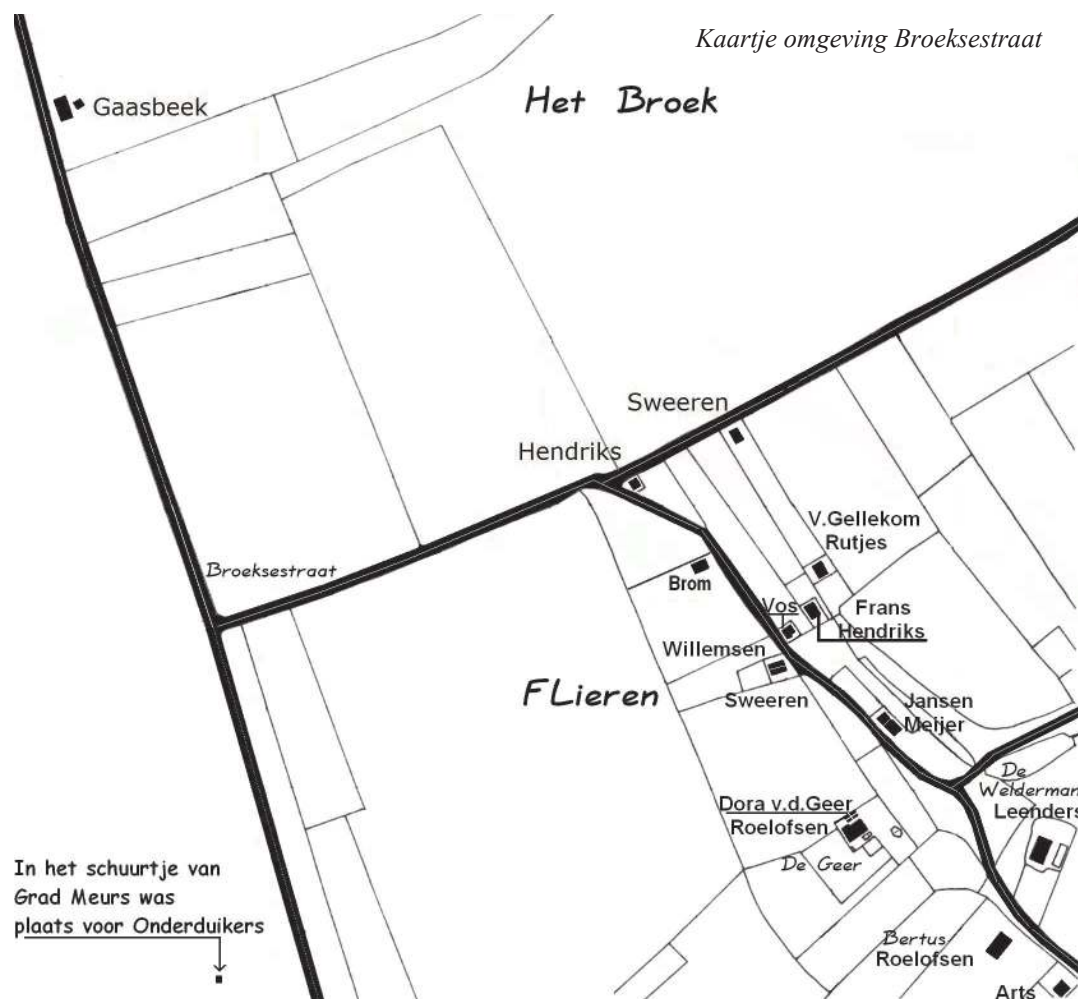
Frans Hendriks in 1943

Gendt. Wij moesten naar Meschede in een fabriek gaan werken waar aluminium werd gesmolten voor vliegtuigen. Ik had al gauw een kameraad, Herman van Rhee uit Ede die altijd dezelfde dienst had. Wij praatten vaak samen waarop hij steeds zei, ja Frans hier moeten we zo gauw mogelijk weg. Na 'n week of 3 op 'n zondag zijn we gevlucht en naar Arnsberg gelopen de trein op en naar 't Roergebied en zo naar Goch aan de Nederlands-Duitse grens uit de trein gesprongen waardoor Herman de schouder kapot had. De andere dag bij Ottersum over de

grens toen naar Gennep daar werden we aangehouden door een man die vroeg of we binnen wilden komen. Je kon toen niemand vertrouwen maar het bleek al gauw een goede Nederlander. Wij kregen brood en drinken, mijn kameraad werd verzorgd aan zijn verwonding en zijn jas werd gemaakt. Hij vroeg mij waar we vandaan kwamen en zei meteen jij komt uit de Betuwe vermoedelijk uit Angeren of Doornenburg: het was dus Gendt. Hij zei, ik kom uit Huissen. Hij had een bakkerij, stro en kolenhandel en heette Vedder. Wij kregen reisgeld en konden met de tram naar Nijmegen en zo naar huis. Voor ons begon toen de onderduiktijd, geen paspoort want dat was ongeldig, geen persoonsbewijs en geen stamkaart. Inmiddels kwamen er meer onderduikers onder andere Broer Gerritsen en Thee Sweeren. Het was ook gevaarlijk als de Duitsers sa-

Bernhard (Broer) Gerritsen en Frans

men met de Nederlandse politie onderduikers gingen zoeken. Maar ook vaak werd er gelachen. Op een avond kwamen Engelse bommenwerpers overvliegen vaak honderden die naar Duitsland gingen. Wij liepen in de boomgaard waar onze schuilplaats was; toen gebruikten de Engelsen Window¹, dat waren dunne reepjes zilverpapier om de Duitse radar te storen. Opeens kreeg Broer Gerritsen zo'n grote bol van die strookjes op z'n kop; normaal verspreiden die strookjes maar dat was aaneen gekluwd, ja dat was dan weer lachen. Er was ook een politieman² in Gendt, 'n goede Nederlander die kwam ons vaak opzoeken. Hij bracht dan boeken of 'n half pakje shag mee en ging tot diep in de nacht bij ons zitten. In die tijd kreeg ik ook nog een ongeluk aan mijn voet en kon niet meer lopen. De dokter kwam om de paar dagen langs. Na enkele weken kon ik weer een beetje lopen. Die dokter was dokter Burg, ik was niet verzekerd dus moest de rekening zelf betalen. Hij wilde er absoluut niks voor hebben. Overdag hielden wij ons bezig met het plukken van fruit bij B. Buurman, ook hij had een Jood in huis met een klein meisje.

Zondag 17 september 1944

Het was een mooie herfstdag. De appels stonden in kisten hoog opgestapeld toen op 17 september de luchtlanding Market Garden begon. Tegen 11 uur hoorden we vliegtuigen, even later vielen bommen in de polder bij de Zandberg. Er vielen enkele doden en gewonden. Tegen het middaguur veel vliegtuigen op grote afstand. Ik ben op een ladder in een perenboom geklommen, boven Elst was het donker van alle vliegtuigen. De luchtlanding bij Arnhem was begonnen. Ook bij Groesbeek hetzelfde. Wij hoorden dat ze op de dijk bij de Kommerdijk op afstand ook luchtlandingstroepen konden zien. Wij dachten eigenlijk aan het einde van de bezetting maar het pakte anders uit.

Maandag 18 september

's Maandags waren bij ons in de Broeksestraat veel Duitsers. Bij boerderij de Geer werden een zestal kanonnen geplaatst. Duitse troepen waren op de terugtocht in de Langstraat. Bij Arnhem en Nijmegen zware gevechten. 's Avonds tegen 6 of 7 uur kwam een hele colonne Duitsers naar de

Broeksestraat. Boerderij de Geer vol Duitsers, dat gaf veel lawaai in de boomgaard. 's Morgens stonden 6 kanonnen aan de rand voor de boomgaard. De Duitsers waren nog druk met takken van de bomen (camoufleren), later kwamen in ieder huis Duitsers, ook bij ons. Er waren heel jonge en oude bij, ook goede en brutale. Vrouw Vos, een Duitse van geboorte, vroeg wanneer ze gingen schieten. Een oudere Duitser zei dat er binnen een uur een proef genomen werd. Daarna vielen er enkele schoten en toen werd het stil. Een half uur later vuurden ze op de Brücke von Nimwegen.

De kinderen Hennie Hendriks en José Bootink. Het huis links was van Gert Vos na de oorlog, de schuur was van voor de oorlog.

Woensdag vroeg in de ochtend waren de kanonnen weg, maar infanterie kwam in grote getale naar de buurt bij ons. Er kwam een hogere soldaat in de huizen en sprak over inkwartiering. Hij plakte meteen bij ons een plakkaat op de deur met het opschrift: Wacht am Rhein. Daarna kwamen veel Duitsers in de huizen. Er waren jongens bij van mijn leeftijd, 20 jaar, maar ook jongere van 17-18 jaar en ook in mijn ogen oude mannen. Met die jongeren had ik kennis gemaakt, er was een Werner Hausman bij die is later gesneuveld en bij Brom voor het huis begraven met nog anderen. Ook kenden we een Hans Erbefeld; die is ook gesneuveld en begraven bij Gaasbeek in de boomgaard. 's Nachts zaten we in de schuilkelder 's avonds kregen wij granaatvuur van de geallieerden. Bommel en Haalderen waren al bevrijd, de geallieerden hadden een bruggenhoofd gevormd. We waren vaak in de schuilkelder vooral 's nachts, want als het donker was kwamen de Duitsers in aktie. Bij daglicht waren Engelse vliegtuigen in de lucht. Waar de Duitsers zich over verbaasden was dat wij jonge jongens, mijn broer Theo, Theo Sweeren en Geris Rutjes in burgerkleding tussen de

Duitsers rondliepen. Een enkele Duitser vroeg wel eens of we niet in Duitsland moesten werken, daar hadden wij een goed smoesje voor. Ik zei dan dat ik in het Sauerland in Meschede had gewerkt maar dat er geen treinen meer liepen. Dan was alles weer goed tot zich weer aflossing melde. Op een middag kwam er een Duitse wagen en moesten wij mee. Op de laadbak lagen zware mokers en wij moesten bij de woningen halfweg in de schoorstenen boven de zolder een gat slaan zodat de rook op de bovenverdieping uitkwam. Er werden zakken en lompen boven in de schoorsteen gestopt zodat de Engelsen die in Haalderen op Klein Baal in de huizen waren, niet het idee hadden dat hier nog Duitsers waren. De afstand tussen beide linies was namelijk 400 meter of minder. Ook werden telefoondraden vanaf boerderij de Geer naar het laatste huis in de Broeksestraat bij de fam. Gaasbeek gelegd. De boerderij van Gaasbeek was al voor een groot deel in puin geschoten. Ik weet niet de datum maar op een zekere keer moesten we weg. Mijn broer en ik waren op dat moment bij ons achter in het land, wij hebben toen met wat Duitsers naar Haalderen gekeken. Een van die Duitsers had een verrekijker en wij zagen Engelse soldaten in Klein Baal. Toen wij naar huis liepen was alles weg: mijn ouders en mijn jongste broer. Wij naar de Geer maar daar waren ze niet, wel veel Duitsers. Ook was er een meisje uit Druten en een Gendtse die met de Duitsers meegegaan waren. Toen zijn we naar de boerderij van Bertus van de Geer gegaan en daar zijn we 's nachts

Links na de inrit naar boerderij De Geer het huis van Sweeren/Willemsen en in het midden het huis van Meijer met de hooiberg..

gebleven. Hevig artillerie vuur en 's morgens de achtergevel uit de boerderij plus 1 dode Duitser; hij lag op het hooi. Ja zei Jan Brom, ik ga wel voor in de boerderij, daar zijn hoge Duitsers die

moeten we in kennis stellen van dit. Hij kwam naar de deel en Jan Brom, mijn broer en ik moesten die gesneuvelde Duitser van het hooi halen. Hij moest van een ladder naar onder zakken, dat was niet makkelijk.

Die Duitser op de deel riep 'las maar loos' en de gesneuvelde viel toen op de grond. Ze brachten hem naar de villa van Dora van de Geer; bij dat huis hadden ze een doek met een rood kruis over het dak gespannen. Tegen 11 uur in de ochtend een zware artillerie beschieting, waarbij bij Derksen een zestal mensen omkwamen en ook nog bij de Loohof bij Lenderink, er vielen daar 2 doden namelijk de priesterstudent Burgers en een kind van Bertus van de Geer. Toen zijn we nog teruggegaan naar ons huis, ook Gerus Rutjes was erbij. De schuilkelder zat vol Duitsers en

die vroegen ons of het kanaal Pannerden breed was en of ze al zwemmende de overkant konden halen. Toen zijn wij via Gendt naar Hulhuizen gegaan en bij V.d. Velden nog een week of 2 geweest. In Hulhuizen bij Fen (Franciscus) Joosten vonden we onze ouders. Later over het Pannerdense veer naar Loil bij Didam. Drie weken daarna naar Friesland geëvacueerd in de buurt van Dokkum. Omstreeks april met een gehuurde fiets met Wim Rutten, Frans v.d. Velde en een meisje uit Millingen naar huis gefietst. Twee dagen onderweg toen bij het veer Pannerden mochten er niet over, we hadden geen Betuwe pas of permis.

Na veel moeite toch naar Gendt gekomen onder begeleiding van een ondergrondse, een Doornenburgse jongen. Hier in de Broeksestraat zag het er verschrikkelijk uit, ons huis was onbewoonbaar. Het huis van de burens Rutjes lag in puin en bij Vos ook alles in puin. Drie boerderijen plus Gaasbeek weg, Meijer en Brom zwaar beschadigd. Ik was alleen, mijn ouders en twee broers waren nog in Friesland. Bij ons in huis kon men zien hoe de Duitsers in de winter zich hadden voorzien van voedsel; er lagen hopen weckflessen die ze uit de huizen uit de buurt gehaald hadden. Dan lag er nog munitie zoals geweren en ook een zware mitrailleur met de kogels, hele banden. Met die geweren hebben wij veel geschoten; het was een spannende tijd die ik nooit zal vergeten. Bij Brom voor het huis lagen 7 Duitsers begraven, ook in het Broek nog wat graven maar het merendeel werd afgevoerd over

het veer bij Pannerden. Dan al die kadavers dood vee, dat een ondragelijke lucht verspreidde. Bij ons in de schuur lagen 2 zakken met allerlei spullen zoals scheergerei, sokken, dassen en zeep, vermoedelijk van het Duitse thuisfront. Ik

Het naoorlogse huis van S. Gaasbeek, later van J. de Haas

heb nog altijd de lege zak thuis.

Ook werden de Duitse gesneuvelden in het voorjaar 1945 herbegraven in Ysselstein in de Peel. De meeste gesneuvelden werden in de herfst en winter naar elders afgevoerd. Toch zijn er jaren later nog enkele gevonden. Ook zijn in die tijd nog een drietal burgers verongelukt. Er lagen veel mijnen vooral in Galgendaal en het Gendtse Broek. De boomgaarden hier in de omgeving en Galgendaal waren zwaar gehavend. Maar langzaam kwam alles weer een beetje op gang zoals de stenenproductie. De meeste schoorstenen op de fabrieken waren door Duitsers opgeblazen, ook de Gendtse kerk en dijkwoningen waren met de grond gelijk gemaakt. In het Broek was ook een V1 gevallen maar niet ontploft, bij de boerderij van Gaasbeek stond een rij knotwilgen met T.N.T. blokjes behangen om zo nodig de weg te versperren, maar na de oorlog stonden ze er allemaal nog. Er was ook een schuilkelder prachtig ingericht met tafels en stoelen enz. Alle telefoon- en PGM-palen vanaf de Hegsestraat, Flierenstraat en Broeksestraat hadden ze daarvoor in die kelder gebruikt.

Eerder gepubliceerd in Ganita mare 2010-1